

УДК 27-4

27-246

DOI: 10.46793/sabornost25.017S

ORCID ID: 0009-0003-5922-2126

Оригинални научни рад

Небојша Стевановић*

Универзитет у Београду, Православни богословски факултет, Београд
Институт за систематско богословље
(докторанд)

**Догмати и вероисповедне формулације:
конкретни примери исповедања у новозаветном опусу**

Abstract: У раду аутор разматра питање вероисповедних формулација у опусу Новог Завета. У том контексту, након уводних напомена, смер истраживања започиње говором о базичним поставкама догмата кроз концепт катихизације и ороса. На тим основама у раду се пружају конкретна новозаветна места, канонским приступом, која представљају обриси вероисповедних формулација у раној Цркви. Сви елементи истраживања теже да упуте на еклисијални карактер догмата и вероисповедних формулација у Новом Завету, насталих као плод учествовања у евхаристијском сабрању.

Key words: догмати, исповедање, Нови Завет, катихизација, орос, христологија, тријадологија, Догматика.

Увод

Догмати (δόγματα) и вероисповедања (*confessiones*)¹ представљају неодојиви елемент црквеног *esse*, тачније, њену п(р)ојаву у историјском контексту. У Старом Завету, бити члан *qâhâl Yahweh* (заједнице Јахвеове)² подразумевало је учествовање (μέθεξις, μετουσία) у заједничком исповедању *Shema Yisrael* (Понз 6, 5–9; 11, 13–21), који обухвата аспекте монотеизма, али и свега оног што је *Јахве* учинио за свој народ. Чињеницу учествовања у домостројној реалности преузима и новозаветна Црква, Црква

* n.stevanovic.223003@bfspc.bg.ac.rs

¹ Крцијални значај овог концепта у раној Цркви огледа се у томе да је блажени Августин, 'отац Запада', за наслов свог најзрелијег дела употребио управо назначену реч. Уп. најновије издање: Augustinus Hippo, 2014.

² Уп. Радих, 2018, стр. 103. У Септуагинти јеврејска реч *qâhâl* преводи се грчким еквивалентом *ἐκκλησία* 69 пута. Уп. Dunn, 1998, стр. 537–538.

Тројичног Бога (ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ), што пружа основе за правилно разумевање догмата и вероисповедних формулација.

На основу фрагментарних обриса исповедања у новозаветном корпусу¹ може се назрети да је вероисповедање *нераскидиво* повезано са стварношћу богојављења, тачније са црквеним бићем као простором *сусрећа* Бога и човека.² Као плод егзистенцијалног *додира*³ јавља се *искусство*, преточено у усмену или писану реч, тачније у форму примордијалних догмата и исповедања. Зато, први питање рада јесте: на који начин су катихизација, као реалност која упућује на улазак у еклисијалну заједницу, и орос, одлука сабора као еклисијалне реалности *par excellence*, повезани са догматима и вероисповедних формулацијама?

Од катихизације ка оросу

Индикативно је да први догмати, јасно укореењени у реалности откривења Божјег, налазе конститутивно и *конститутивно* место у реалности *крштења*, односно у стварности уласка у нову заједницу, возглављену у Христу и освећену Духом Светим.⁴ Онај који је желео да се крсти, у првим хришћанским заједницама, пролазио је период *катихизације* које је кулминирало у последњем 'покрету' ка заједници, Символу вере.

Наизглед јасан, термин катихизације долази од грчке речи кат-ἐξω који има двоструко значење: поучавање, учење, и услед термина катá *релационо значење*, што недвомислено указује на црквени начин постојања.⁵ Стога, поред очигледне повезаности вероисповедања са провером достојности, жељом и намером кандидата, оно има несумњив *еклисијални карактер*. Стога, елемент каснијег *конфесионализма*, као дијалектичког и теолошког алата (theological tool) у *дијалогу суйројсјављања*, не постоји у првим хришћанским заједницама, будући да су догмати и вероисповедања, укореењени у Светом Писму и Светом Предању, били коришћени у крштењу и литургијском сабрању,⁶ које надилазе пукe поделе, својствене XVIII и XIX веку (Петар Могила, Доситеј Јерусалимски).⁷

¹ Уп. двопартитне и тропартитне новозаветне формулације вере: Мт 16, 18; Јн 14, 33; Фил 2, 6–11; Кол 1, 15; 1Кор 8, 6; 1Кор 12, 3–6; 2Кор 13, 13; 1Тим 3, 16.

² Kelly, 1972, стр. 6.

³ Индикативне су речи проф. др Христа Јанараса у: Јанарас, 2009, стр. 12, 17, 38.

⁴ Уп. Никола Кавасила, *Тумачење дожансјивене Лиџурије*, 37, (Migne, 1865, стр. 452): „Какав је плод и крај Христових страдања, учења и дела? Ако их посматрамо у односу према нама, то није ништа друго, до силазак Светога Духа на Цркву”. („Τί γάρ τό ἐργον και αποτέλεσμα τῶν τοῦ Χριστοῦ παθῶν, και λόγων, ἐργων; Εἰ τις προς ημᾶς αὐτά θεωρεῖ, ουδέν ἕτερον ἢ του αἰοῦ Πνεύματος εἰς τήν Εκκλησίας ἐπιδημία”).

⁵ Lampe, 1961, стр. 733.

⁶ Зизијулас, 2009, стр. 18–23.

⁷ О правилном приступу концепту догмата види Флоровски, 2017, стр. 13–37.

Повезан са овим јесте свакако и термин *ѓрос* који ће касније бити идентификован са вероисповедањем у црквеној историји. Најпре, овај термин означава границу, меру, ограничени простор.⁸ Црква је овај значењски концепт искористила да нагласи истинитост свог исповедања, поставивши јасну границу насупрот јеретичким тенденцијама и тумачењима истина вере. Такође, потребно је нагласити, следејући постављену еклисијалну визуру, да ова граница означава и успостављење јасних *οἶραδα* унутар чијег простора јесте вечни живот, насупрот, речником Варнавине посланице,⁹ *ἡυῖα смртῖи* који се налази ван ових оквира и граница. На основу ових претпоставки постаје јасно да су, пре познатог никејског Символа вере, у раној Цркви постојала сажета исповедања вере,¹⁰ која су и била основ за улазак у првобитне догматске расправе, чији су чувари и прави тумачи били са-телесници Цркве Христове, сједињени у личности епископа.

Констатује се постојање мноштва кратких вероисповедних формулација локалних Цркава, које *никада* нису представљала препреку за црквену *кинонију*, будући да су имали истоветни основ, *ἡοгμεῖ* (ὑποκειμενον): реалност откривења Тројичног Бога. Ипак, сажети догмати и вероисповедне формулације најдиректније се могу видети у опусу Новог Завета. На који начин?

Примери вероисповедних формулација у Новом Завету

Вероисповедне формулације у новозаветну корпусу представљају подмет и базу каснијих догматских одлука и саборских ороса. За разлику од систематског карактера потоњих одлука, новозаветне формуле исповедања су кратке, сажете и недвосмислене пројаве јасне вере у Тројичног Бога. Конкретно, највећи број ових исповедања односе се на Исуса Назарећанина, Христа–Логоса–Сина Давидовог, и најпре, Сина Божјег. Стога, може се условно говорити о исповедањима чисто христолошког карактера, мада, нарочито у *Corpus Paulinum*, исповедање Христа је неодвојиво од благодати Духа Светог, (за)добијене од Оца.

Једна од основних напомена овог рада јесте да у новозаветном опусу исповедни концепти бивају повезани са терминима *ѓти*, *ѓѓ*, што указује на *индикативност* датог концепта, док у случајевима када аутори указују на опасности јеретичких стремљења ране Цркве користе конструкт *ѓάν*. Имајући у виду перманентни *конῖинуум* јасног исповедања вере, заснованог на новозаветном искуству *сусреῖа* са обећаним Месијом,¹¹ у раду

⁸ Lampe, 1961, стр. 974–975.

⁹ Lightfoot, 1903, стр. 244.

¹⁰ Јевтић, 2002, стр. 479–488.

¹¹ Јн 6, 68–69: „Тада му одговори Симон Петар: Господе, коме ћемо отићи? Ти имаш речи живота вечнога. И ми смо поверовали и познали да си ти Христос Син Бога живог” (NA28: ἀπεκρίθη αὐτῷ Σίμων Πέτρος [κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; ῥήματα ζωῆς αἰωνίου

ће бити приказана нека од многобројних места хришћанског новозаветног исповедања вере у Христа.

У синоптичкој традицији исповедање вере је повезано са концептом *йуџа* (уп. фреквентност употребе израза *ὁδός*).¹² Христос као *Deus Victor*, кога јеванђелисти постављају у оквиру 'Назарет–Галилеја–Јерусалим' користећи притом глагол *ἔρχομαι*, као и префиксни и суфиксни облик глагола *ἔγω*, зауставља се *само* у случају исцељења, што неминовно дива пропраћено исповедањем, након чега следи Христова забрана да о томе говоре. Конкретно, Мт 8, 2: „И гле, дође гуђавац и клањаше му се говорећи: Господе, ако хоћеш, можеш ме очистити”.¹³ Или, пак, на другом месту, Мт 8, 27–29: „А кад он дође на ону страну у земљу гергесинску, сретеше га два бесомучника, излазећи из гробова, тако опака да не могаше нико проћи путем оним. И гле, повикаше говорећи: шта хоћеш од нас, Исусе, Сине Божји? Зар си дошао овамо пре времена да нас мучиш?”.¹⁴ Исти курс задржан је и у епизоди са гадаринским бесомученицима у Мк 5, 7: „И повикавши из свег гласа рече: шта хоћеш од мене, Исусе Сине Бога Вишњега? Заклињем те Богом, не мучи ме!”¹⁵

Са друге стране, исповедање Христа као *Сина Давидовој*, чак и као *Сина Божјег*, присутно је и међу незнадошцима, тачније, онима који нису били уско везани за *qāhāl Yahweh*: Мт 15, 22: „И гле, жена Хананејка изиђе из оних крајева и повика му говорећи: Помилуј ме, Господе, сине Давидов, кћер моју много мучи ђаво!”¹⁶; Мт 12, 23: „И дивљаше се сав народ говорећи: Није ли ово Син Давидов?”¹⁷; Мк 15, 39: „А кад виде капетан који стајаше према њему да тако узвикнувши издахну, рече: Заиста човек овај Син Божји беше”.¹⁸

Ипак, најјаснији примери исповедања да је Исус из Назарета Христос, Син Божји, Месија, огледа се у релацији са апостолима. Директно, Мт

ἔχεις, καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν ὅτι σὺ εἶ ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ.]).

¹² Матић, 2021, стр. 81–96.

¹³ NA28: καὶ ἰδοὺ λεπρὸς προσελθὼν προσεκύνει αὐτῷ λέγων· κύριε, ἐὰν θέλῃς δύνασαι με καθαρίσαι.

¹⁴ NA28: οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν λέγοντες· ποταπὸς ἐστὶν οὗτος ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα αὐτῷ ὑπακούουσιν; Καὶ ἐλθόντος αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν ὑπὴντησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ λίαν, ὥστε μὴ ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης. καὶ ἰδοὺ ἔκραξαν λέγοντες· τί ἡμῖν καὶ σοί, υἱὲ τοῦ θεοῦ; ἦλθες ὥδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς;

¹⁵ NA28: καὶ κράξας φωνῇ μεγάλῃ λέγει τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου; ὀρκίζω σε τὸν θεόν, μὴ με βασανίσῃς.

¹⁶ NA28: καὶ ἰδοὺ γυνὴ Χανααῖα ἀπὸ τῶν ὁρίων ἐκείνων ἐξελθοῦσα ἔκραξεν λέγουσα· ἐλέησόν με, κύριε υἱὸς Δαβὶδ· ἡ θυγάτηρ μου κακῶς δαιμονίζεται.

¹⁷ NA28: καὶ ἐξίσταντο πάντες οἱ ὄχλοι καὶ ἔλεγον· μήτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Δαβίδ.

¹⁸ NA28: Ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων ὁ παρεστηκὼς ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ ὅτι οὕτως ἐξέπνευσεν εἶπεν ἀληθῶς οὗτος ὁ ἄνθρωπος υἱὸς θεοῦ ἦν.

16, 16–18: „Рече им Исус: А ви шта велите ко сам ја? А Симон Петар одговори и рече: Ти си Христос, Син Бога живога. А Исус одговарајући рече му: Блажен си, Симоне, сине Јонин! Јер тело и крв не открише ти то, него Отац мој који је на небесима. А и ја теби кажем да си ти Петар, и на томе камену сазидаћу Цркву своју, и врата пакла неће је надвладати”.¹⁹

Надаље, постоје места у којима су конкретне личности оне које исповедају веру, што је случај са поменутим апостолом Петром, али и са Натанаилом и Томом. Репрезентативна места која потврђују постављену хипотезу су: Мк 8, 27–29: „И изиђе Исус и ученици његови у села Кесарије Филипове; и путем питаше ученике своје говорећи им: шта говоре људи, ко сам ја? А они одговорише: Јован Крститељ; а други: Илија; а други: Неки од пророка. А он им рече: А ви шта велите ко сам ја? А Петар одговарајући рече му: Ти си Христос”;²⁰ Јн 1, 49: „Одговори Натанаило и рече му: Рави, ти си Син Божији, ти си цар Израиљев”;²¹ Јн 20, 28: „И одговори Тома и рече му: Господ мој и Бог мој!”.²²

Фокус исповедања није само на поменутим личностима, и каснијим *δλαϊовесницима* нове Речи (Мт 28, 18–20), већ се у Новом Завету пружају и извесне *ὑпараδιίμε* исповедања што је случај у Мк 12, 29–31: „А Исус му одговори: Прва је заповест од свих: Чуј Израиљу, Господ Бог наш је Господ једини; И људи Господа Бога својега свим срцем својим, и свом душом својом, и свим умом својим, и свом снагом својом. Ово је прва заповест”.²³ Надаље, доживљај вере извире и увире у евхаристијском опиту, тачније у *кинонији* у једној Чаши и једном Хлебу, што недвосмислено показује познати Клеопин *ὑυῖ* за *Εμαυς*. Наиме, тек у визири и догађају ломљења хлеба, они познају Исуса као Христа: Лк 24, 21, 30–34: „И док он сеђаше с њима за трпезом, узевши хлеб благослови и преломивши га даваше им. А њима се отворише очи и познаше га. И он поста невидљив

¹⁹ NA28: λέγει αὐτοῖς· ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος εἶπεν· σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· μακάριος εἶ, Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέν σοι ἀλλ’ ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ἀγῶν δέ σοι λέγω ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν καὶ πύλαι ᾧδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς.

²⁰ NA28: Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας Καισαρείας τῆς Φιλίππου καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγων αὐτοῖς τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι; οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ λέγοντες [ὅτι] Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν, καὶ ἄλλοι Ἠλίαν, ἄλλοι δὲ ὅτι εἷς τῶν προφητῶν. καὶ αὐτὸς ἐπρώτα αὐτοὺς ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ σὺ εἶ ὁ χριστός.

²¹ NA28: ἀπεκρίθη αὐτῷ Θαθαναὶλ ῥαββί, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, σὺ βασιλεὺς εἶ τοῦ Ἰσραὴλ.

²² NA28: ἀπεκρίθη Θωμᾶς καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου.

²³ NA28: ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς ὅτι πρώτη ἐστὶν ἄκουε, Ἰσραὴλ, κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν κύριος εἷς ἐστίν, καὶ ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου. δευτέρα αὕτη ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. μεῖζων τούτων ἄλλη ἐντολὴ οὐκ ἔστιν.

за њих. И рекоше они један другоме: Не гораше ли срце наше у нама док нам говораше путем и док нам објашњаваше Писма?”²⁴

Развој новозаветне Цркве подразумевао је и извесно ‘ширење’ еклисијалног дића, те, стога, на црквено-историјску позадину наступају *ђакони*. Иако је познат и реконструисан дијапазон њихове службе у Цркви, *Јеванђеље Духа Свѣіої* показује да се њихова служба састоји *и* у исповедању вере, која, *їо їрви їуїї*, дива посведочена (μαρτυρέω) мученичком смрћу. Конкретно, у фокусу стоје архиђакон Стефан и Филип: Дап 7, 55–56: „А он, пун Духа Светога, погледа на небо и виде славу Божју и Исуса где стоји с десне стране Богу. И рече: Ево видим небеса отворена и Сина Човечјега где стоји с десне стране Богу”;²⁵ Дап 8, 36–37: „Како пак иђаху путем, дођоше на неку воду, и рече ушкопљеник: Ево воде, шта ме спречава да се крстим? А Филип му рече: Ако верујеш од свега срца, може. А он одговарајући рече: Верујем да је Исус Христос Син Божји”.²⁶

Са друге стране, код апостола Павла назначене христолошки догмати доживљавају кулминацију. У његовим посланицама, које, подвлачимо, почињу и завршавају се *їроїичном доксолоїијом*,²⁷ налазимо искристалисану веру у Христа, у Тројичног Бога. На овом месту, потребно је нагласити *соїїириолошки* и *есхаїїолошки* карактер вероисповедних формулација павловског корпуса, што је очевидно у посланици Солуњанима: 1Сол 1, 9–10: „да служите Богу живом и истинитом, и да очекујете Сина његова с небеса, којег подиже из мртвих, Исуса, који нас издвља од гнева који долази”;²⁸ 1Сол 4, 14: „Јер ако верујемо да Исус умре и васкрсе, тако ће и Бог оне који су уснули у Исусу довести с Њим”; 1Сол 5, 9–10: „Јер нас Бог не одреди за гнев, него да добијемо спасење кроз Господа нашега Исуса

²⁴ NA28: καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆναι αὐτὸν μετ’ αὐτῶν λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησεν καὶ κλάσας ἐπεδίδου αὐτοῖς, αὐτῶν δὲ διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ἐπέγνωσαν αὐτόν· καὶ αὐτὸς ἄφαντος ἐγένετο ἀπ’ αὐτῶν. καὶ εἶπαν πρὸς ἀλλήλους· οὐχὶ ἡ καρδιά ἡμῶν καιομένη ἦν [ἐν ἡμῖν] ὥς ἐλάλει ἡμῖν ἐν τῇ ὁδῷ, ὥς διήνοιγεν ἡμῖν τὰς γραφάς.

²⁵ NA28: ὑπάρχων δὲ πλήρης πνεύματος ἁγίου ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανὸν εἶδεν δόξαν θεοῦ καὶ Ἰησοῦν ἐστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ καὶ εἶπεν· ἰδοὺ θεωρῶ τοὺς οὐρανοὺς διηνοιγμένους καὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἐστῶτα τοῦ θεοῦ.

²⁶ NA28: ὥς δὲ ἐπορεύοντο κατὰ τὴν ὁδόν, ἦλθον ἐπὶ τι ὕδωρ, καὶ φησιν ὁ εὐνοῦχος ἰδοὺ ὕδωρ, τί κωλύει με βαπτισθῆναι; καὶ ἐκέλευσεν στήναι τὸ ἄρμα καὶ κατέβησαν ἀμφοτέροι εἰς τὸ ὕδωρ, ὃ τε Φίλιππος καὶ ὁ εὐνοῦχος, καὶ ἐβάπτισεν αὐτόν.

²⁷ Наводимо само један пример: Еф 1, 3: „Благословен Бог и Отац Господа нашега Исуса Христа, који нас је длагословио у Христу сваким длагословом духовним на небесима” (NA28: Εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ).

²⁸ NA28: αὐτοὶ γὰρ περὶ ἡμῶν ἀπαγγέλλουσιν ὁποῖαν εἴσοδον ἔσχομεν πρὸς ὑμᾶς, καὶ πῶς ἐπεστρέψατε πρὸς τὸν θεὸν ἀπὸ τῶν εἰδώλων δουλεύειν θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ καὶ ἀναμένειν τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐκ τῶν οὐρανῶν, ὃν ἡγείρεν ἐκ [τῶν] νεκρῶν, Ἰησοῦν τὸν ρυόμενον ἡμᾶς ἐκ τῆς ὀργῆς τῆς ἐρχομένης.

Христа, који умре за нас да бисмо ми, било да бдимо или да спавамо, заједно с њим живели.²⁹

Оно што је карактеристично за *йасїи*рске посланице апостола Павла јесте својеврсна тенденција ка *сисїемаїи*чносїи исповедања. Тачније, на овим местима апостол Павле покушава да у неколико редовима сумира целокупни домострој спасења, увек имајући у виду утемељујуће својство исповедања вере за јединство Цркве (јединство у вери). Као последња посланица у корпусу посланица апостола Павла стоји посланица *Јеврејима*, карактеристична по много чему у односу на остале посланице.³⁰ Наиме, поставка која прожима целокупну посланицу јесте идентификација Христа са *Првосвешїеником*, са Оним у коме је Стари Завет нашао своје испуњење. Целокупан домострој спасења, чак и саму веру, апостол Павле на овим местима посматра под овом призмом.³¹

За разлику од широког аспекта исповедања вере код апостола Павла, у *Corpus Petrinum* христологија је повезана са амартиологијом, тачније са грехом. Христос је, следујући веру ове посланице, Онај који спасава од смрти, уништивши тиранију смрти.³² Сличан правац следи и писац Јудине посланице.³³ На крају, саборне посланице апостола Јована, као и Открићење Јованово, одишу истим дахом, дахом Бога који јесте Љубав, чији се

²⁹ NA28: ὅτι οὐκ ἔθετο ἡμᾶς ὁ θεὸς εἰς ὀργὴν ἀλλ' εἰς περιποίησιν σωτηρίας διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀποθανόντος ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα εἴτε γρηγορώμεν εἴτε καθεύδωμεν ἅμα σὺν αὐτῷ ζήσωμεν”.

³⁰ Удипариповић, 2019, стр. 13–14.

³¹ То показују следећа места: Јевр 1, 10–12: „И опет: Ти, Господе, у почетку основа земљу, и небеса су дело руку твојих; Они ће проћи, а ти остајеш, и све ће остарети као одело. И савићеш их као хаљину, и измениће се, а ти си увек исти, и године твоје неће минути”. (NA28: καὶ· σὺ κατ’ ἀρχάς, κύριε, τὴν γῆν ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσιν οἱ οὐρανοί· αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις, καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται, καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἐλίξεις αὐτούς, ὡς ἱμάτιον καὶ ἀλλαγήσονται· σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν). Као и: Јевр 3, 14; 12, 2; 13, 8, 12, 15, 20.

³² 1Пт 3, 18–22: „Зато и Христос једанпут за грехе наше пострада, праведник за неправеднике, да нас приведе Богу, усмрћен телом, а оживевши духом [...] Која и нас сада спасава крштењем као испуњењем праодбра, не као прање телесне нечистоће, него обећање Богу добре савести васкрсењем Исуса Христа, Који, отишавши на небо, са десне је стране Бога, и потчињени су му анђели и власти и силе” (NA28: ὅτι καὶ Χριστὸς ἀπαξ περὶ ἁμαρτιῶν ἔπαθεν, δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων, ἵνα ὑμᾶς προσαγάγῃ τῷ θεῷ θανατωθεὶς μὲν σαρκί, ζωοποιηθεὶς δὲ πνεύματι [...] ὁ καὶ ὑμᾶς ἀντίτυπον νῦν σφᾶζει βάπτισμα, οὐ σαρκὸς ἀπόθεσις ρύπου ἀλλὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς θεόν, δι’ ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ ὃς ἐστὶν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ πορευθεὶς εἰς οὐρανὸν ὑποταγέντων αὐτῷ ἀγγέλων καὶ ἐξουσιῶν καὶ δυνάμεων).

³³ Јуд 14–15: „Али и за ове пророкова Енох, седми од Адама, говорећи: Гле, иде Господ са хиљадама хиљада светих својих. Да учини суд над свима, и да покара све бездожнике за сва њихова бездожна дела којима бездожност чинише, и за све дрске речи које бездожни грешници говорише против Њега” (NA28: Προεφῆτευσεν δὲ καὶ τούτοις ἑβδομος ἀπὸ Ἀδὰμ Ἐνὼχ λέγων, ἰδοὺ ἦλθεν κύριος ἐν ἀγίαις μυριάσιν αὐτοῦ ποιῆσαι κρίσιν κατὰ πάντων καὶ ἐλέγξει πᾶσαν ψυχὴν περὶ πάντων τῶν ἔργων ἀσεβείας αὐτῶν ὧν ἠσέβησαν καὶ περὶ πάντων τῶν σκληρῶν ὧν ἐλάλησαν κατ’ αὐτοῦ ἀμαρτωλοὶ ἀσεβεῖς).

начин постојања-љубав огледа на плану црквеног бића. Тачније, у њима се налази *евхаристијски* и *есхатолошки* карактер исповедања вере, чији је основ и подмет управо Бог који постоји као Љубав и који ће поново доћи у слави. Зато није случајно што се управо новозаветни опус завршава директним Христовим речима,³⁴ у првом лицу једине, које су и биле *spiritus movens* раној хришћанској заједници ка очувању истините вере.

Закључак

Вероисповедне формулације представљају плод еклесијалног искуства заједничарења са Тројичним Богом. Као такве никада нису биле само део рационалног промишљања, већ је њихов базични основ била сотириологија. У таквом егзистенцијалном сусрету заједничарења са Богом, у Цркви Божјој, настају вероисповедне формулације које, касније, постају подмет догматским расправама током историје Цркве. Као што је показано, у Новом Завету налазе се обриси и кратке исповедне формуле које су, најпре, христолошког, а последично томе и тријадолошког, пнемватолошког, еклесијалног, крштењског, те на крају есхатолошког карактера.

Оваква визија ових формулација показује њену дубоку *еклесијалну основу*, што на крају води суштинско поставци дискурса о догматима и вероисповедањима: догмати и вероисповедања нису доктрине или формулације у рационалном смислу, већ као свој извор и увир имају искуство сапутништва са Тројичним Богом, у Цркви Тројичног Бога. Ова поставка је ранохришћанска заједница, што показују наведена места, узимала као суштински мотив уласка у *син-одални* дијалог са светом, при чему су догмати и вероисповедања остали основ и конструкт каснијим Символима вере, одлукама сабора, као и уопште црквеном животу.

³⁴ Отк 22, 16–17: „Ја, Исус, послах анђела својега да вам посведочи ово у Црквама. Ја сам Изданак и Род Давидов, сјајна Звезда Даница. И Дух и Невеста говоре: Дођи! И који чује нека каже: Дођи! И ко је жедан нека дође, и ко хоће нека узме воду живота на дар” (NA28: Ἐγὼ Ἰησοῦς ἐπεμψα τὸν ἄγγελόν μου μαρτυρῆσαι ὑμῖν ταῦτα ἐπὶ ταῖς ἐκκλησίαις. ἐγὼ εἰμι ἡ ῥίζα καὶ τὸ γένος Δαβὶδ, ὁ ἀστὴρ ὁ λαμπρὸς ὁ πρωϊνός. Καὶ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ νύμφη λέγουσιν· ἔρχου. καὶ ὁ ἀκούων εἰπάτω· ἔρχου. καὶ ὁ διψῶν ἐρχέσθω, ὁ θέλων λαβέτω ὕδωρ ζωῆς δωρεάν).

Литература

- Augustinus Hipponis (2014). *Confessiones* [Latin edition]. London: Mediatrix Press.
- Dunn, J. D. G. (1998). *Theology of Paul the Apostle*. Grand Rapids: Michigan / Cambridge, U. K.: William B. Eerdmans Publishing Company.
- Зизијулас, Ј. (2009). *Доїмайське їеме*. Нови Сад: Беседа.
- Јанарас, Х. (2009). *Личносїї и ерос*. Нови Сад: Беседа.
- Јевтић, А. (2002). *Дела айосїолских ученика*. Врњачка Бања — Требиње: Братство Светог Симеона Мироточивог.
- Kelly, J. N. D. (1972). *Early Christian Creeds*. London — New York: Continuum.
- Lampe, G. W. H. (ed.) (1961). *A Patristic Greek Lexicon*. Oxford: Oxford University Press.
- Lightfoot, J. B. (1907). *The Apostolic Fathers*. London: Macmillan.
- Матић, З. (2021). *Они од Пуїа — Предлої сайуїїничке (син-одалне) еклисиолоїїје*. Београд–Пожаревац: Институт за Систематско богословље Православног богословског Факултета — Одбор за просвету и културу Епархије пожаревачко-браничевске.
- Migne, J. P. (ed.) (1865). *Patrologiae Cursus Completus. Series Graeca*. Paris.
- Радић, Д. (2018). Црква и нација — рецепција старозаветних појмова изабрани народ и народ Божји у новозаветним текстовима и у савременом контексту”. У: Ненад Божовић (прир.), *Евроїа и хришћанске вредносїїи — їуїїеви дидлиїске рецейциїје* (99–123). Београд: Библијски институт.
- Удипариповић, С. (2019). *Посланица Јевреїума: лиїїурїичка и доїословска їледиїїїа*. Београд: Институт за литургику и црквену уметност.
- Флоровски, Г. (2017). *Основно доїословље — Црква Завейїа*. Пожаревац: Одбор за просвету и културу Епархије пожаревачко-браничевске.

Nebojša Stevanović

University of Belgrade, Faculty of Orthodox Theology, Belgrade
Institute of Systematic Theology
(PhD candidate)

Dogmas and Confession: Concrete Examples of Confession in the New Testament

In the paper, the author examines the issue of confessional wording in the New Testament. In this context, after the introductory remarks, the direction of the research begins with a discussion of the basic tenets of dogma through the concept of catechization and oros. Based on these principles, the paper provides concrete New Testament places, with a canonical approach, which represent the outlines of confessional formulations in the early Church. All elements of the research tend to point to the ecclesial character of dogma and confession of faith in the New Testament, which arose as a result of participation in the Eucharistic gathering.

Key words: dogmas, confession, catechization, oros, New Testament, Christology, Triadology, Dogmatics.

Датум пријема чланка: 4.2.2025.

Датум прихватања чланка за објављивање: 17.10.2025.